

ÜBER EINIGE FORMENKREISE DER UNGARISCHEN UND KARPATISCHEN FLORA IX. STACHYS RECTA

von

DR. R. SOÓ und DR. OLGA BORSOS

Botanischer Garten der Eötvös Loránd Universität, Budapest

Eingegangen: 31. August 1966

Stachys recta gehört zu den formenreichsten Arten unserer Flora, sie wurde in den verschiedenen Florenwerken meist in mehrere Unterarten geteilt, denen sich noch viele verwandte Kleinarten hin zurechnen lassen. Sie ist besonders im Südosten, so auf der Balkanhalbinsel am meisten veränderlich, wir betrachten hier jedoch nur die im angegebenen Gebiete vorkommenden Taxa. Die taxonomische Übersicht stammt von Prof. R. Soó, die chorologische Bearbeitung nebst Beschreibung vieler neuer Formen von Olga Borsos.

Stachys recta L. 1753

1. ssp. *recta* (Briq. 1892, *eurecta* K. Maly 1904)

Caulis \pm pilosus, calyx 5–8 mm longus, folia oblongo-elliptica vel lanceolata, 2–5 cm longa

var. *recta* (*typica* Posp. 1898, ? *major* Ten. 1831 = nach Hayek *S. subcrenata*) caulis pilosus

f. *recta* (*genuina* Gren. et Godr. 1853, *latifolia* Beck 1892 non Heuff. 1858) caulis erectus, pauciramosus, folia oblongo-lanceolata, 10–15 mm lata

f. *stenophylla* (Spr. 1825 p. sp.) Beck 1892, Briq. 1893 (*angustifolia* Gren. et Godr. 1853 non Ten., *angusta* vel *angustata* Borb. 1884, 1886) folia anguste-lanceolata, 5 mm lata, saepe margine revoluta

f. *latifolia* Heuff. 1858 a basi ramosa, folia ovata, obtusa

f. *ovalifolia* Borsos f. n. folia late-ovalia, – 5.5 cm longa \times – 2 cm lata

f. *laxa* Prodan 1929 spica interrupta, laxa

f. *densiflora* Borsos f. n. dense ramosa, spica densa, verticilli 8-flori

f. *decumbens* (Willd. 1813 p. sp. non Pers. 1806) Schur 1866 caulis decumbens, folia oblongo-ovata

f. *arenaria* Borsos f. n. caulis humilis (– 20 cm altus), folia parva, anguste-lanceolata, – 3 cm longa, – 4 mm lata, spica brevis, comosa

f. alpina Gren. et Godr. 1853 caulis humilis, folia oblonga, spica brevis

f. grandulifera Kern. ex Gams in Hegi 1927 planta glanduloso-pilosa

var. *leiostachys* Borb. 1879 spica calycibusque glabra, huc

f. glabrata Simk. 1887, Jáv. 1925 p. ssp. dense ramosa, folia breviter, obtusiuscula

var. *Johnii* Vátke 1872 caulis inferne hirsutus, superne sparse pilosus (Übergangsformen zur ssp. *hirta*)

f. Johnii folia anguste-lanceolata, — 10 mm lata

f. angustissima Borsos f. n. folia anguste-lanceolata, 2 — 7 mm lata, saepe caulis a basi ramosus

f. grandifolia Borsos f. n. folia oblongo-elliptica, — 10 cm longa, — 12 mm lata

f. heterophylla Borsos f. n. folia inferiora oblongo-elliptica, — 15 mm lata, superiora anguste-lanceolata, — 10 mm lata

f. longicaulis Borsos f. n. caulis altus, vix ramosus, internodia elongata, spica elongata, interrupta, folia anguste-oblonga, — 4 cm longa, — 8 mm lata, etiam majora

Holotypi in Herb. Mus. Nat. Hung. p. 369 * notati

2. ssp. *hirta* (Ten. 1831 p. sp.) Briq. 1893

Caulis a basi ad apicem lanato-hirsutus, calyx 5 — 8 mm longus

f. hirta folia lanceolata vel oblonga, — 4,5 cm longa, 1 cm-ro latiora

f. angustifolia Ten. 1831 (*S. transsilvanica* Schur 1866) folia anguste-lanceolata, 3 — 7 cm longa, 5 — 10 mm lata

f. epigaea Gris. et Schenk 1853 p. var., Jáv. 1925 p. ssp. caulis decumbens, folia lanceolata

f. ramosa Borsos f. n. caulis humilis, ramosus, folia parva, oblongo-elliptica

f. platyphylla Borsos f. n. folia magna, late-oblongo-elliptica, — 8 cm longa, — 2,5 cm lata

f. multiflora Borsos f. n. caulis dense ramosus, foliis et floribus multis

f. diversifolia Borsos f. n. folia inferiora oblongo-elliptica, — 8 cm longa, — 16 mm lata, superiora anguste-lanceolata, — 5 mm lata

lus. *albiflora* Guffroy 1930 flores candidi

3. ssp. *arenariiformis* (Rouy 1890 p. sp.) Ravarut 1961 calyx 6 — 10 mm longus, verticilli multi (10 — 14) flori, caulis ramosus, so in Rumänien. Vgl. die Bearbeitung der Art in Hayek Prodr. Fl. Balc. II. 292 — 297, Flora RPR. VIII. 223 — 224, Flora SSSR. XXXI. 220 — 225

Verbreitung in der pannonischen und ungarischen Flora:

ssp. *recta* var. *recta* f. *recta*

Matricium (Nördl. Ungar. Mittelgeb.)

Sátorgebirge: Ránk, Abaújszántó, Boldogkőváralja „Várhegy“ (Thaisz), Sátorlajauhely (Chyzer); Eger (Prodan), Gyöngyös „Sárhegy“ (Soó); Börzsönygebirge: Diósjenő (Noga)

Bakonyicum (Südwestl. Ungar. Mittelgeb.)

Pomáz (Perlaky), Budaer Geb. (Entz); „Hűvösvölgy“ (Bernátsky), Balaton-gebiet: Nemespécseley „Nagyvártető“, Vászoly „Babvölgy“ (Felföldy)

Noricum-Praenoricum (Westl. Transdanubien)

Kőszeg „Steiner-dülő” (Waisbecker)

Eupannonicum (Alföld)

Arrabonicum (Kleines Alföld): Somorja = Šamorin (Részely), Sorkitótfa (Márton)

Colocense (Donaugebiet): Göd-Szód (Bernátsky et Kümmerle), Soroksár (Periaky), Kalocsa (Hajnald)

Crisicum (Theissgebiet): Hajdúböszörmény (Igmándy), Nagyvárad = Oradea, an der Körös (Bezdek), Tótkomlós (Thaisz), Temesvár = Timișoara „Vadászerdő”, Temeshidegkút = Guttenbrunn (Borbás)

Nyírsége: Debrecen „Nagyesere” (Sóó), Nyírbátor „Bokroserdő” (Kümmerle)

Nordkarpaten (Slowakei)

Ábelfalva = Abelova (Rell), Rimaszombat = Rimavská Sobota (Fábry), Bakabánya = Pukanec (Kupčok), Lúski = Lučky (Borbás), Szepesváralja = Spišská Teplica (Bartal), Szepesváralja = Spišské Pohradie „Dreveník” (Kolbenheyer), Lőcse = Levoča (Greschik), Eperjes = Prešov (Házslinszky), Kassa = Košice „Vöröshegy” (Thaisz)

Bihar (Bihar) und Randgebirge, Südkarpaten (Rumänien)

Kolozsvár = Cluj = Klausenburg (Cholnoky), Tordaer Schlucht (Barth, Borbás, Pax), Brassó = Brașov = Kronstadt „Várhegy” (Römer), „Kapellenberg” (Winkler), Petrozsény = Petroșeni „Surdac”-Pass (Pax), Berg Orlia unweit von Hátzeg = Hațeg (Pax)

Banat

Újmoldva = Moldova-Nouă (Simonkai)

f. *stenophylla*

Bakonyicum: Dorog (Jávorka), Budaer Geb. „Hármashatárhegy” (Andreánszky), „Csiki-hegyek” (Simonkai), Máriaremete – Pesthidegkút „Várhegy” (Csinády)

Praecillyricum (Südl. Transdanubien): Balatonszemes (Mágoesy)

Eupannonicum, Praematricum (Donau-Theiss-Zwischenstromland): Jánoshalma (Prodan)

Crisicum cott. Borsod: Szihalom (Budai)

Delibaticum: Temesvári = Petrovasela (Bernátsky)

Nordkarpaten: Pozsony = Bratislava = Pressburg „Mühlthal” (Bäumler)

NO-Karpaten: Máramarossziget = Sighet, Bustyaháza = Buschtinow (Vágner)

Banat: Berzászka = Berzasca, Drenkova (Tuzson)

f. *latifolia*

Tordaer Schlucht (Simonkai)

f. *laxa*

Choč-Geb. (Pax), Orsova „Cioca mica” (Pax)

f. *ovalifolia*

Eperjes (Mágoesy)

f. *densiflora*

Nagynyed = Aiud, Borberek (Csató)

f. *decumbens*

Huszt = Chust (Vágner), Déva = Deva „Várhegy” (Simonkai)

f. *arenaria*

Matricum: Tokaj „Nagy Kopasz” (Igmándy)

Bakonyicum: Budaer Geb.: „Ördögórom” (Gyelnik), „Csiki-hegyek” (Sztehlo)

Colocense: Felsőgöd (Sóó), Dunakeszi (Periaky), Káposztásmező (Andreánszky – Kárpáti – Újhelyi)

Praematricum: Szabadka = Subotica „Királyhalom” (Kákonnyi)

f. alpina

Ostkarpaten: cott. Arad, Dézna = Desna (Simonkai), Brassóer Alpen (Pax)
 Banat: Ekés = Plugova „Aršana” (Jávorka)

f. glandulifera

Déva „Szárhegy” (Simonkai)

var. *leiostachys*, meist *f. glabrata*

Bakonyicum, Budaer Geb. (Borbás): „Sashegy”, „Gellérthegey” (Perlaky)
 Crisicum: Nagyvárad „Fácános”, an der Körös „Wolff-erdő” (Simonkai)
 Ostkarpaten: Rév = Vad: Réver Schlucht (Simonkai), Bojca = Boița (Simonkai)

var. *Johnii* f. *Johnii*

Matricum

Sátorgebirge: Abaújszántó „Sátorhegy”, Boldogkőváralja „Várhegy” (Thaisz); Bükk:
 Miskolcápolca (Buda); Karancs: Somoskőújfalu „Sátorhegy” (Hulják); Börzsöny
 „Nagyhideghegy” (Szépliget)

Bakonyicum

Nagymaros „Leiterberg” (Filarszky), Budaer Geb. (Chyzer), „Sashegy” (Soó),
 „Kissvábhegy” (Bernátsky), „Jánoshegy” (Perlaky), „Zugliget” (Staub), Nagy-
 kovácsi „Feketehegyek” (Pócs); Bakony: Tobánhegy (Polgár), Balatongebiet:
 Badacsony (Mágocsy), Nemespécse „Nagyvártető” (Felföldy)

Eupannonicum

Arrabonicum: Győrszentiván „Kismegyer” (Polgár), Sorkitófalu (Márton)
 Colocense: Adony „Szentmihály” (Tauscher FEAH 174), Alsódabas (Boros)
 Praematricum: Budapest „Régi lóversenytér” (Filarszky), Rákos „Istvántelek” (Bo-
 hátsch), Pestlőrinc „Kiserdő” (Pócs), Bugac (Boros)
 Nyírség: Debrecen „Nagyverdő” (Soó), „Haláp” (Bernátsky)
 Deliblatum (Deliblat): „Fehértelep” (Tuzson)
 Nordkarpaten

Kleine Karpaten „Rachsturm” (Hayek), Szulováralja = Súlov-Hradna „Szulov-
 Schlucht”, Vághéve = Považská Teplá „Manin-Schlucht” (Pax), Rimaszombat (Fábry,
 Hazslinszky), cott. Hont: Terbegee = Trebušovce (Hazslinszky), Lőse
 „Alte Leutsch” (Greschik), Szepesváralja „Drevenik” (Szepesfalvy)

Ost- u. Südkarpaten

Gyergyóer Geb.: Gyilkostó = Lacul Roșu „Kiscshárd”, Homoródalmás = Merești „Alsó-
 mál” (Boros), Brassó „Cenk” (Éhik), „Fellegrvár” (Moesz), Alsórákos = Racosul-
 de-Jos „Töpe” (Simonkai), cott. Hunyad = Hunedoara: Marossolymos – Marosnémeti =
 Șoimuș – Mintia (Simonkai), Óbrette = Bretea (Csató)
 Bihar: Réver Schlucht (Boros), Torda (Pax), Csáklyaikő = Piatra Ceții (Simonkai),
 Mezőség (Cimpie): Kolozsvár „Melegvölgy” (Simonkai), Vasasszentgotthárd = Sucu-
 tard (Janka)
 Banat: Baziás = Baziaș (Filarszky et Kümmerle)

f. angustissima

Matricum: Sátoraljaújhely (Chyzer), Miskolc „Kőporos”, Diósgyőr „Kiskömázsa” (Buda)
 Lillafüred „Fehérkölápa” (Kiss)

Bakonyicum: Visegrád „Várhegy” (L. Richter), Pilisszentiván (Lengyel), „Egyeskő”
 (Filarszky et Kümmerle), Budaer Geb. „Farkasvölgy” (Steinitz), „Kamara-
 erdő” (Tuzson)

Arrabonicum: Nezsider-Pátalu = Neusiedl a. S. – Podersdorf a. S. (Filarszky)

Colocense: Sződ (L. Richter), Adony (Tauscher), Csepelsziget (Gugler)

Praematricum: Budapest „Népliget” (Bernátsky), Pusztapeszér = Peszéradaes (L. Rich-
 ter, Steffek)

Deliblatum: „Fehértelep” (Wanisch)

Nordkarpaten: Pozsony „Nachtigallental” (Bäumler)

Bihar: Nagyvárad „Somlyó”, Torda (Simonkai*), Tordaer-Schlucht (Barth)

f. grandifolia

Mezőcsát (Budaí*), Szilice = Silicaer Plateau (Hulják)

f. longicaulis

Matricum: Hámor „Szeleta” (Mágocsy)

Bakonyicum: Nagymaros „Leitenberg” (Filarszky*)

Nordkarpaten: Szepesváralja „Drevenik” (Szepesfalvy)

Bihar: Nagyenyed = Aiud (Csató)

f. heterophylla

Nagymaros „Csukavölgyi út – Fejérhegy” (Filarszky*)

ssp. hirta var. *hirta* f. *hirta*

Matricum: Bükk „Kölyukgalya” (Jávorka)

Bakonyicum: Budaer Geb. „Hármashatárhegy” (Perlaky)

Arrabonicum: Győrszentjános „Likócspuszta” (Polgár), Sorkitótfa (Márton)

Colocense: Sárrét, Felsőszentiván „Fényestó” (Filarszky et Kümmerle), Káposztásmegyer (Boros)

Praematricum: Pusztapészér (Steffek), Bugacmonostor (Szepesfalvi), Szeged (Blattny) – Királyhalom (Lányi)

Delibaticum: „Fehértelep” (Wanisch)

Praenoricum: Bozsok (Gáyer)

Praeillyricum: Kaposmérő „Pati-erdő” (Jávorka)

Siebenbürgen: Monora = Mănărade (Barth)

f. angustifolia

Matricum: Tokaj „Nagykopasz” (Hulják), Bakonyicum: Budaer Geb. „Svábhegy” (Borbás), „Csiki-hegyek”, „Kamaraerdő” (Simonkai)

Colocense: Adony „Szentmihály” (Tauscher), Csepelsziget: Soroksár (Jávorka)

Praematricum: Rákos (Simonkai)

Nordkarpaten: Eperjes (Simonkai), Nagysáros = Velký Šariš „Várhegy” (Házslinszky)

NO-Karpaten: Vinna „Várhegy” (Simonkai)

Siebenbürgen: Győrök = Ghioroc, Vízakna = Ocna Sibiului (Simonkai), Alvine = Vințu-de-Jos (Csató)

f. epigaea

Banat: Újmoldva, Berszászka = Berzasca – Alibég (Simonkai)

f. ramosa

Piliszentiván (Boros)

f. platyphylla

Battonya „Szárzér” (Thaisz), Bázias (Jávorka)

f. multiflora

Káposztásmegyer (Boros)

f. diversifolia

Adony „Szentmihály” (Tauscher FEAH 174 p. p.)

Da ssp. *hirta* einerseits von der typischen *S. recta* infolge der vielen Übergangsformen (vgl. var. *Johnii*) schwer zu trennen ist, anderseits kein eigenes Areal besitzt, gebührt ihr wohl nicht der Rang einer Unterart, wir müssen sie aber — der Übersicht wegen — innerhalb der sehr zahlreichen infraspezifischen Taxa der *S. recta*, als ssp. behalten. Bearbeitetes Herbarmaterial: Bot. Abt. d. Naturhist. Museums Budapest, Inst. f. system. Botanik Univ. Budapest, Bot. Garten Budapest, Inst. f. Botanik Univ. Debrecen, Herb. Prof. Á. B o r s o s.